

Arhieriei Blajului, militanți pentru emanciparea socială și culturală a poporului român*

Ioan Chindriș

Suntem uniți cu mari înaintașii prin legături dincolo de fire, perpetuând în sufletele noastre un lanț genetic de sorginte intelectuală, devenită a doua natură a esenței noastre. Unui asemenea străbun ne este dat privilegiu de a-i cinsti memoria astăzi și aici, în țara binecuvântată a Maramureșului, pentru că este unul dintre marii fii pe care i-au dat prin veacuri Maramureșul. Victor Mihalyi de Apșa este al doilea maramureșean în scaunul arhieresc de la Blaj, după Atanasie Rednic din secolul al XVIII-lea, și al unsprezecelea întâi stătător al Bisericii Române Unite cu Roma. I-a fost dat să poarte cărja de mare pastor dintr-un veac în alt veac, în condiții grele, dar cu realizări excepționale, evocate aici în bună parte de onorații antevorbitori. Oare, ne putem întreba, doar tenacitatea de fiu al Maramureșului i-a dat puterea de a purta Biserica sa pe un drum ascendent, în vremuri demoralizatoare? Oricât de măgulitoare ar fi această idee pentru noi, care ne tragem de aici, din plaiurile lui Dragoș întemeietorul, suntem conștienți de o a doua linie genetică a lui Mihalyi de Apșa, una metafizică, de esență spirituală. Vreme de două secole înaintea lui, arhieriei Bisericii Unite, dintre care opt și-au avut reședința la Blaj, și-au adus fiecare aportul propriu la înălțarea unui templu spiritual strălucitor, cu stâlpii de boltă egal de trainici în diversitatea lor axiologică. Acest templu, pe care îl vedem etern, este Unirea cu Roma, Biserica Unită care s-a înălțat pe evenimentul de răsunet european de la 1700, spiritul Blajului, născut și răspândit ca o ploaie binefăcătoare peste întregul neam românesc. Primii doi, Atanasie Anghel și Ioan Giurgiu Patachi, au clarificat, vreme de 21 de ani, esența dogmatică a Unirii cu Roma, precizând descendența noii biserici românești din prevederile marelui Sinod de la Florența din 1439. Bula papală *Rationi congruit* din 1721 precizează faptul că suntem o Biserică unită într-o dogmă cu cea catolică, apuseană, dar rămasă cu întreaga zestre strălucitoare a ritului oriental, ca o floare cu farmec propriu în rândul bisericilor de rit bizantin, din marea familie catolică ocrotită de crucea papală de la Roma. *Sunt arhieriei identități dogmatice a Bisericii Române Unite.* Uriașul între uriași, Inochentie

** Lucrare susținută la Simpozionul „Victor Mihalyi de Apșa – mitropolitul, omul de aleasă cultură și luptătorul pentru cauza națională a poporului român”

Micu-Klein, a deschis era luptei politice pentru drepturile românilor din Transilvania, transformând poporul obidit de iobagi într-o națiune conștientă de drepturile ei istorice și inaugurând centrul vital din care să iradieze noii ideologii: Blajul. Moștenirea lui a devenit bun de tezaur al Bisericii Unite, toți deținătorii de după el ai scaunului arhieresc de la Blaj fiind apărători ai prerogativelor națiunii române din Transilvania, în calitatea ei de urmașă a străbunilor romani și a primatului etnic în principatul intracarpatin. *Este arhiereul-luceafăr al conștiinței naționale românești.*

În perioada iluministă a vieții politico-sociale din Imperiul continental, Petru Pavel Aron, Atanasie Rednic și Grigore Maior au întemeiat cultura națională de esență modernă și europeană în cadrul Bisericii Unite, printr-un noian de fapte imposibil de evocat aici, dar dintre care nu trebuie să ometem deschiderea primelor școli românești sistematice, revoluția literară de esență națională din care a răsărit curentul Școlii Ardelene și întemeierea teologiei ca știință europeană. *Sunt arhieriei culturii, cu care Biserica Unita s-a impus în toate provinciile locuite de români, indiferent de confesiune.* Ioan Bob, Ioan Lemeni și Alexandru Sterca Șuluțiu au trăit și stăpânit cu înțelepciune vremurile de mari schimbări în viața continentului, și desigur a națiunii române, când noile idei economice, politice și sociale reclamau cu insistență emanciparea politică prin divorțul definitiv de reziduurile evului mediu, cu armele avuției materiale în cazul lui Bob, ale revoluției în cazul lui Lemeni și ale edificării instituționale în cazul lui Șuluțiu, primul mitropolit de Alba Iulia și Făgăraș. *Sunt arhieriei liberei gândiri, cu care Biserica Unită s-a atașat de ideologia statelor naționale, dominantă în secolul al XIX-lea.* Precursorul imediat al lui Victor Mihalyi de Apșa este Ioan Vancea de Buteasa, figură impresionantă a greco-catolicismului românesc, care și-a internaționalizat numele prin participarea la primul Conciliu Vatican, cel mai mare eveniment al lumii catolice de la Conciliul din Florența din 1439. La Roma, el a celebrat în Vatican o liturghie românească de proporții nemaivăzute, pentru a sprijini scoaterea parohiei greco-catolice de aici, din Sighet, de sub cârmuirea ierarhiei străine de la Munkács și trecerea la Episcopia de la Gherla. Ioan Vancea și-a legat numele de modernizarea fundamentală a învățământului confesional, pe care l-a înzestrat cu o salbă de edificii noi și cu programe școlare, la toate nivelele. Edificiile lui sunt și astăzi mândrii ale Blajului. Impresia asupra contemporanilor o sugerează versurile imnului care i-

a fost închinat: „Spre liman înaintează / Cu tărie-un vas ceresc, / Măreț faru-i luminează / Din Sionul românesc. / E Ioan Arhipăstorul, / E pilotul neînfrânt, / Înțelept cârmuitorul / Vasului măreț și sfânt". *Este arhiereul care a înrădăcinat definitiv adevărul, intuit și înaintea lui, că a fi catolic și bun român sunt noțiuni complementare, armonioase, „Ca doi brazi dintr-o tulpină, / Ca doi ochi dint-o lumină".*

De asemenea înaintași s-a învrednicit Victor Mihalyi de Apșa, și în ființa lui, în faptele lui, în lăsămintele lui numeroase, se regăsesc nu puține îndemnuri, elemente și inspirații din gândirea și lucrarea acestora, îmbogățite și înălțate pe culmile îndrăznețe ale noului secol în care și-a purtat Biserica, al XX-lea. Despre care, toate, am convingerea că vor pomeni colegii ce vor grăi în continuare despre omul și arhiereul providențial evocat de noi astăzi.